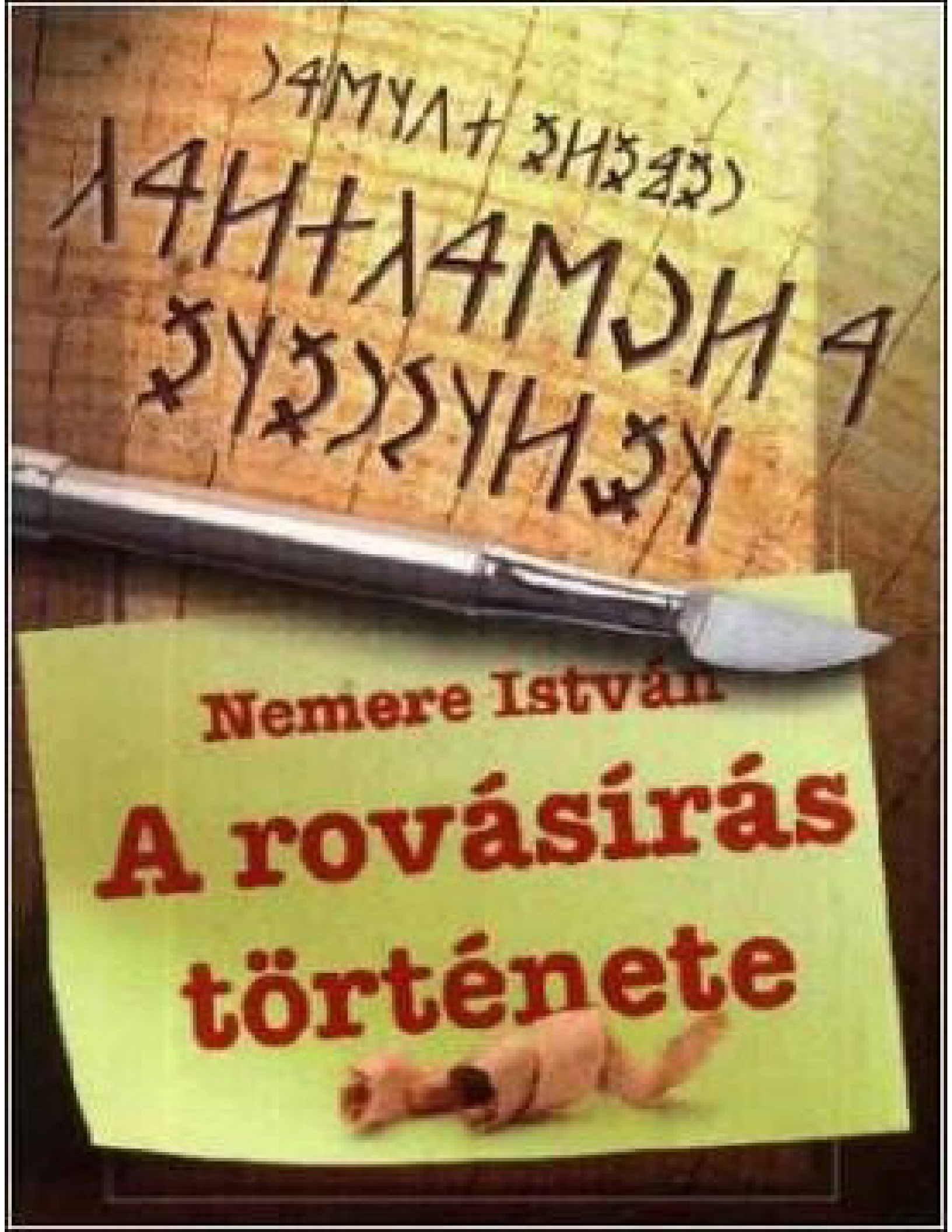

Nemere István

A rovásírás története

Nemere István

A rovásírás története

Kiadó: ADAMO BOOKS KFT.

http://adamobooks.com

Felelős kiadó: ADAMO BOOKS KFT. ügyvezetője

Copyright © ADAMO BOOKS KFT.

Budapest, 2016

ISBN 978-963-387-898-9

TARTALOM

Az írás kezdetei....4
Ródd a jelet....9
Ősi rovások....15
Leletek és érvek....20
Betiltott tudás....31
Egy kis írástörténet....35
Figyelmeztető közjáték: Glozel....44
Kapcsolatok....49
Rovott múlt....55
Rovás és irodalom....63
Számrovás....65
Akik a rovás mellé álltak....74
Rovás és politika....84

Az írás kezdetei

Aligha lehet kétséges, hogy az ember szellemi fejlődésének fontos állomásai voltak a munka, a másokkal közös cselekvések, a társadalmi együttélés eseményei és kívánalmai. Ezek segítették elő az ember nevű élőlény intellektuális fejlődését. A biológusok a megmondhatói, milyen nagy hatással volt mindez bizonyos agyi, agykérgi tevékenységekre, és ezek végül is hogyan kumulálódtak sok ezer nemzedék után.

Az imént felsorolt követelmények, és a nem említett, kevésbé jelentős, mégis fontos dolgok együttes hatása több olyan képesség kialakulását okozta, amelyek nélkül ma nem lennének emberek, nem lenne írás és olvasás, azaz ez a könyv meg sem születik, és ha mégis, hát hiába születne meg, hiszen nem akadna egyetlen olvasni tudó ember sem.

Ritkán gondolunk arra, hogy a gondolkodás szülte a beszédet, a beszéd szülte az írást. Ily módon kialakult egy olyan intellektuális „szentháromság", amely igazából csak együtt működhet.

Különösen fontos ez mostanában, amikor az igazi olvasás mint szükségszerű képesség kezd háttérbe szorulni, azaz egy bizonyos minimumon (tájékoztató és/vagy reklámfeliratok, számítógépes instrukciók, hivatalos iratok elolvasása) túl már-már semmire sem kell, hiszen visszaszorul az általam „értelmes olvasásnak" nevezett cselekvési folyamat. Amint eltűnik a szépirodalom olvasására (is) alkalmas és használatos képesség, úgy veszélybe kerül az imént említett szükséges és együtt élő „szentháromság" is. Hisz már ma is vannak jelei annak, hogy egyfajta internetes kultúra hordozói mind kevésbé követelik meg az élő beszédet. Ha azzal is komoly bajok lesznek, akkor már csak a gondolkodás marad számunkra – de ez, vallom, mit sem ér a másik kettő: a beszéd és az írás (ez utóbbihoz szervesen hozzátartozik természetesen az *olvasás* is, hisz ők ketten ikrek) nélkül. Nem engedhető meg, hogy az említett képességek bármelyike is jelentős csorbát szenvedjen, hogy legyenek milliárdos tömegek, amelyek majd idővel lemondanak egyikről vagy másikról.

Bár látszólag az írás és olvasás nem is annyira szükséges képesség, mondhatná valaki – hiszen lám, jelenleg is van a Földön több százmillió, sőt talán milliárdnál is több ember, akik írástudatlanak, semmilyen ábécé semmilyen betűjét nem ismerik, azaz nem csak írni, de olvasni sem tudnak – és valahogyan megélnek! Igen, megélnek *valahogyan* – de azt hiszem, e könyv olvasói nem szeretnének úgy élni, ahogyan ők. Az analfabétizmus a nyomor egyik melegágya, a műveltség hiánya pedig nem jelent kiutat semmilyen csapdahelyzetből, ellenkezőleg, olyanokba taszítja bele az embereket.

De térjünk vissza a kezdetekre. Amikor az emberek még nem tudtak írni, de már gondolkodtak, beszéltek is. Sohasem fog már kiderülni, ki volt az a zseni, hol, milyen éghajlaton élt, aki először gondolt arra, hogy mennyiségeket és fogalmakat (anélkül persze, hogy tisztában lett volna e szavak jelentésével) tartósan megörökítsen valamilyen anyag segítségével. Mert viszonylag könnyű volt beszélni a dolgokról, de valahová, valahogyan meg kellett örökíteni bizonyos adatokat, nehogy elfelejtsék. Azt hiszem, a mai emberek nem becsülik meg igazán a *felejtés* lehetőségét. A régi emberek ezt vagy azt nagyon szerették volna megőrizni, de sejtették, vagy bizonyos példákból már tudták is, hogy az agyukban csak úgy nem maradnak meg az adatok. Valahová máshová, valamiképpen fel kéne őket jegyezni!

„Kezdetben vala a jel", amelyre hamarosan rátérünk. Egy bizonyos: a kezdet kezdetén csak jelek léteztek, amelyek még nem jelentettek többet annál, amik voltak. Egy jel csak egyetlen jelentést hordozott, és ennyi elég is volt,

többre nem volt szükség ott és akkor. Sok kutató meg van győződve tehát arról, hogy az első jel, amely „írásban” jött létre, azaz valamire rávésték, rásütötték, ráfestették vagy ráégették – alighanem a tulajdonos billogja volt egy birka vagy tehén farán, bőrén. Ezt ma a tudomány tulajdonjegynek nevezi, ám ez a lényegen nem változtat. Mai ismereteink szerint úgy Európában, mint Ázsiában korán elterjedt ez a jelölési mód, és nem mondok semmi újat azzal, ha jelzem: annyira bevált ezt a jelzésforma, tulajdonképpen ősi „írás”, hogy *a mai napig használják.*

Amíg egy állat növendék volt, mondjuk koratavasszal született és a tulajdonos a saját karámjában tartotta, nem volt szükség a tulajdonjegy feltüntetésére. De amikor beállt a tavasz vagy nyár eleje, és az állatokat a közös, nagy legelőre hajtották ki, meg kellett jelölni, hogy tudni lehessen, melyik kié. Most hagyjuk el annak leírását, hogyan égették bele az állatok bőrébe, szőrébe, szarvába, stb. ezt a jelet, nem tartozik könyvünk tárgyához.

Megszületett tehát az első jel, amelyet felfoghatunk egy majdani „betűnek” is. A leggyakrabban a környező világból vett ábrákkal jelölték állataikat a tulajdonosok. Madárláb, kör, sarló, villa, kerék, kehely, szív, holdsarló, nap, kereszt és más jelek voltak a leggyakoribbak.

Ott volt aztán a naptár! A legősibb – egy újabb felfedezés kapcsán – már állítólag minimum 30-40 ezer évvel ezelőtt készült. Valahol egy ősember állatcsontba faragta a holdtölték között eltelő napok számát. Rájöttek, hogy 28 naponként van ismét telihold, a fogyó hold is szabályos időközönként követi egymást – persze még nem vehették észre a pár órás plusz eltéréseket.

Aztán később egy állattenyésztő, szintén még az őskorban, feljegyezte valamelyik tavaszon vagy őszön, hogy hány állattal indul neki a következő évszaknak. Gondolom, később feljegyezte azt is, hogy hány állata lett egy-egy tenyész-időszak végén. Később más dolgokat is kezdtek feljegyezni. Kőkéssel csontba, csontkéssel fába, kezdetleges fémkéssel kőbe, és ami csak a kezük ügyébe került.

Ha úgy vesszük, valamilyen szinten már ez is *rovásírás* volt; tisztán nyelvileg és logikailag is: „rovás” volt a technikai módszer, és az eredménye „írás” lett. Valamilyen eszközzel belerótták egy tárgyba a kívánt információt, és az ott megmaradt. Nem felejtették el: ha bármikor később elővették, „elolvashatták”, felelevéníthették, megláthatták, mit is jegyeztek fel tegnap vagy a múlt hónapban, vagy tavaly, vagy még régebben. Elvileg persze mozdíthatatlan sziklákba is róhattak jeleket vagy ábrákat, de azokat nem vihették magukkal azok, akik folyton vándoroltak. De akik nem vándoroltak..? Nos, hamarosan róluk is lesz szó.

Ott volt aztán a jel másféle felhasználása: a *hírnökbot.* Nevezi a tudomány – így utólag, persze – követpálcának is. Főleg Ausztráliában, de másutt is használták annak bizonyítására, hogy az üzenet átadója valóban az, akinek mondja magát, illetve attól hoz üzenetet, akinek nevét közölte. Ez tehát afféle igazolásként szolgált. Csak érdekességként jegyezzük meg, hogy Közép-Lengyelországban még a huszadik század első felében is voltak olyan botok, amelyeket csak a falu bírája használt. Jellegzetes, karvastag bot volt, a faluban mindenki ismerte, sokszor egészen göcsörtös, kifacsart alakú, mindenképpen egyedi, jellegzetes tárgy. Ha a bíró üzenetet küldött valakinek a falu túlsó szélére, vagy pláne ki a mezőre, vagy valahol távolabb lakó illetőnek, akkor az írásos vagy szóbeli üzenet szállítója vitte magával a bíró botját is. Ezzel igazolta, hogy őt tényleg a bíró küldte, aki nyilván csak ilyen fontos esetben és csak rövid időre vált meg a botjától. E botok némelyike sok száz éven át volt használatban, és teljesen simára, csillogóra csiszolódott a sok kéztől, amelyben megfordult.

Az ausztrál bennszülöttek is használtak követpálcát. Ha az egyik törzs üzent valamit a másiknak, akkor az üzenetvivővel együtt elküldték a botot is. A hírnök azt felmutatta, jelezve, hogy honnan jön, és hogy jogosult egyfelől az üzenetet hordozni, másfelől ezzel jelezte annak feladóját, és hitelesítette magát az üzenetet, amit szóban adott át.

Ezt mások másutt, de akár ugyanott is, idővel tovább fokozhatták. Például azzal, hogy a botra rávésték jeleket, amelyekből összeállt egy primitíven „fogalmazott", mégis érthető üzenet. Amit azért a hírnök szóban is elmondott, amint célba ért. Később nyilván rájöttek, hogy ha ott van az üzenet a boton, mondhatjuk *írásban,* akkor már fölösleges azt szóban is közölni – el kell olvasni, és kész, az üzenet célba ért!

Az egyszerű, jobbára törzsekre tagolódott, de egymással nem ellentétes, egymással nem szembenálló és háborőkat viselő társadalmakban egy-egy hírnökbot révén, a rávésett jelekkel egyszerű üzeneteket közvetíthettek, közös vadászatra, vásárba vagy mulatságra hívták egymást, de éppenséggel fontos családi eseményekről és ünnepekről is értesíthették a címzetteket. Ez kevesebb mint száz évvel ezelőtt még sokfelé élő gyakorlat volt az ausztrál bennszülöttek között, akik érthető okokból és módon sokkal tovább kívül maradtak a civilizáción, mit az kívánatos lett volna.

Visszatérve egy pillanatra a jelhez: nehogy azt higgye bárki is, hogy mi, magyarok ebből kimaradtunk. Nálunk is volt olyan jelzés-„rendszer" vagy jelzés-fajta, amit még hat-hétszáz évvel ezelőtt is széles körben alkalmaztak, igaz, mindig csak egyetlen célra. Ha a magyar király háborúba akart menni, vagy erre kényszerült, mert ellenség támadt országára, akkor körülhordoztatta a „véres kardot"… Ami nem volt egyéb, mint egy ilyen „hírnökbot", ha jól meggondoljuk, egy tárgy, amely egyben jel is volt. Csak egy dolgot jelenthetett. Azt viszont elég világosan, mert hiszen sok százezer, később millió magyar értette és tudta, mit jelent, ha megjelentek vele bármilyen lakott helyen. Ilyenkor a fegyverforgató férfiak az előre megbeszélt vármegyei gyülekezőpontra igyekeztek, ahol már várták őket, és onnan vitték-vezették őket tovább, az országosan kijelölt pontra, attól függően, hogy az ellenség hol tört be az országba, melyik határon – vagy ha fordított helyzet volt, hát a király melyik szomszédos országot szeretné megtámadni.

Még sokat írhatnánk a kínai vagy inka csomójelekről, amelyeket az utóbbi népnél *kipu*nak neveztek. A kínaiaknál egyszerűbb volt, csomókat és gabonaszalmából készített bogokat kötöztek a zsinórokra, ezek nem annyira „üzenetet" hordoztak, mint inkább emlékeztetők voltak. Fél évszázaddal ezelőtt még nálunk, Magyarországon is szokás volt csomót kötni a zsebkendőre, hogy valamit el ne felejtsünk. (Aztán a nap későbbi szakaszában a csomót a kendőjén fellelő feledékeny ember hosszan töprenghetett, miért is kötötte a csomót…)

Ám változtak az idők, később már inkább felírtuk, amit nem szerettünk volna elfelejteni, a zsebkendő, mint egyetlen, mindig nálunk lévő tárgy is kiment a divatból (jött az eldobható papírzsebkendő), de lám, valaha nem oly régen még mi is „csomóztunk".

A dél-amerikai inka nép, amely igen fejlett civilizációt hozott létre még a Kolumbusz előtti időkben – nem egyedüliként különben Latin-Amerikában – szintén főleg emlékeztetőként használta a sokcsomós zsinórokat. A tudomány régóta vitatkozik azon, hogy vajon csak ez volt a *kipu*k szerepe, vagy azok írásnak is tekinthetők-e? A vita még nem dőlt el, de annyi már bizonyos, hogy a legtöbbször mennyiségeket őriztek rajta/vele. (Ily módon ezek is a *számrovások* közé tartoztak, de ezek ismertetésére majd később kerül sor.) Egy-egy bonyolultabb *kipu* olyan volt, akár egy mai főkönyv, egy vállalkozás éves jelentése („mérlege"), mert ügyesen kombinálva már a zsinórok vastagságát, színét, anyagát, majd azt, hogy a főzsinóron egy-egy alcsoport zsinórjai hol veszik kezdetüket, hogyan csatlakoznak ahhoz, hány és miféle csomókat tartalmaznak, egymástól milyen távolságban – valóban nagyon sok mindent fel lehetett jegyezni ily módon. Persze szükség volt egyfajta, ha nem is össztársadlami, de egy csoporton belüli megegyezésre, hogy azok, akik erre hivatottak voltak, el is tudják „olvasni"az üzenetet, megfejthessék a jelek értelmét.

De hogy még közelebb kerüljünk könyvünk témájához, vegyük csak elő azt, amit a világban sokfelé használtak,

és ami már erősen emlékeztet – ha nem maga is éppen az! – a rovásírásra. Ez az eszköz és a módszer a *rováspálca.* Nevéhez híven itt egy pálcáról van szó, amelyre jeleket róttak, de ezeket megkettőzhették. Rendkívül szellemes módon tették ezt. A pálca lehetett kör alakú (bot), lehetett négyszögletes, megfelelő fából kellett készülnie, amit csak hosszában lehetett hasítani, de nem tört el. Ez még nem szöveges írást tartalmazott, itt is inkább mennyiségek rögzítéséről volt szó. Ugyanakkor a rováspálca egyfajta nyugtát, könyvelési, sőt utólagos ellenőrzési módszert is jelentett!

Kölcsönadott értékeket, tehát tartozást, vagy másféle mennyiségeket tudtak rávésni. Mindig két fél közti ügyletről volt szó. Aki csak magamagának jegyzett föl valamit, például hány állata van, vagy hány kéve gabonát aratott az idén, annak nem volt szüksége hasított pálcára. Ám ellenkező esetben a két fél számba vette azt a mennyiséget, ami egyikük tulajdonát képezve most valamilyen ügylet kapcsán a másik ideiglenes tulajdonába ment át. A rováspálcán körbevésték gyűrű-alakzatban a mennyiséget, például egyezményes jelekkel azt, hogy a juhász tavasszal hány juhot, hány bárányt, hány ürüt, hány kost vett át az állatok gazdájától, és azokat kihajtotta a legelőre, egész nyáron haza sem jött. Miután mindezt felvésték a pálcára, azt hosszában kettéhasították. Így mindkét félnél volt egy-egy fél-pálca, de mindegyik tartalmazta a szükséges adatokat, és csak azt, csak annyit. Ősszel találkoztak, és mindegyik hozta a maga fél-botját, azt összefogták, és rögtön látszott, ha valamelyikük próbált még valamit odavésni rá – a pálca másik felén ennek nyoma sem volt, tehát a csalás rögtön lelepleződött. Ha jól belegondolunk, kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy a módszer egyszerűen zseniális. Minden szükséges kritériumnak megfelel, ráadásul olcsó és biztonságos volt. Nem véletlen, hogy több földrészen (és Magyarországon is) alkalmazták, még a 19. század első felében is.

Most hosszan írhatnánk még a képírásról, de előtte a fogalomírásról lesz szó. Az *ideográfia* jelei konkrét tárgyakat ábrázoltak, amelyek közé aztán a fejlődés során elvont fogalmakat ábrázoló jelek is kerültek. A fogalomírásnak volt egy hatalmas előnye, amit viszont éppen akkoriban nem nagyon vehettek észre maguk a használók. Ez pedig az volt, hogy bármilyen anyanyelvű ember olvasta is azokat, a saját nyelvén értelmezhette őket. Valamilyen kezdetleges értelemben tehát ezek „nemzetközi nyelvet" jelentettek a maguk szintjén.

A jelek persze idővel bonyolultabbá lettek. Lefestették például az egyiptomiak a Napot az égen, eleinte az tényleg csak az égitestet jelentette, később már általánosabb fogalmakat is, amelyek hozzá kapcsolódtak, például a meleget, a hőséget. A nagyon leegyszerűsített „ház" jel persze jelenthetett csakugyan egyszerű házat, de szegényes kunyhót, avagy gazdag ember palotáját is. Ha lerajzoltak egy lábat, akkor az csak a láb fogalmát jelezte – ám ha két lábat rajzoltak egymás mellé, ott már nyilvánvalóan valami többről volt szó, azaz járásról, helyváltoztatásról, vándorlásról, gyaloglásról.

Hosszan sorolhatnánk még a másféle írásokat a mezopotámiai ékírástól az egyiptomi hieroglifákig, a görög betűktől a mai latin betűs írásunkig. Úgy vélem azonban, hogy ez csak hely- és időpocsékolás lenne. Akik ezt a könyvet a kezükbe vették, nem erre számítanak, nem ezt várják. Mi igyekszünk megmaradni a rovásírás nyomvonalán, bár az adatok rendkívül szűkös volta miatt nem lesz könnyű dolgunk.

(Csak zárójelben: amikor felpanaszolom, hogy nagyon kevés az adat, egy kívülálló a szememre vethetné, hogy hiszen számos könyvesboltban látni olyan műveket, kis túlzással „százával", amelyek az ősi magyar (székely) rovásírásról szólnak. Ha lehetne, megkérném az illetőket, hogy csak egyszer fáradjanak be egy ilyen boltba, és tüzetesebben szemléljék meg a készletet, azokat a könyveket. Hamar rájönnek majd, hogy a legtöbbjük egy hamisan értelmezett „hazafiság" selejtes terméke. Silány fércművek, amellyel szerzőik egyfajta, ma már nemcsak

anakronisztikus, de egyenesen káros, magábaforduló, a világgal szemben ellenséges alapállású ideológiát szeretnének alátámasztani. Ezek a művek – és szerzőik – a legtöbb esetben vagy nagyon közel állnak, vagy egyenesen azonosak azon szerzőkkel, akik a sumér-magyar rokonságban, Jézus magyar eredetében, a magyar nyelv minden más nyelvet felülmúló voltában és megelőző ősiségében hisznek – és akkor még finoman fogalmaztam. Sajnos a rovásírással foglalkozók nagy többsége olyan emberekből áll, akik nemcsak ezt a tevékenységüket, de magát a rovásírást mint olyant is valamilyen erősen jobbra húzó, totálisan irredenta cselekvésként élik meg. A vele való foglalkozás számukra fétis-szerű szertartás, celebrálás, és ezenközben sokan azt képzelik, hogy egy ellenséges világban élnek, amely elítéli, tiltja és üldözi a rovásírást..! Pedig erről szó sincsen, sőt ma már az sem segíthet rajtuk, hogy ha a rovásírást annak székely eredete (?) miatt valamiféle hazafias dolognak láttatják mások felé.

Én a magam részéről igyekszem elkerülni ezeket a csapdákat. A foglalatosság a rovásírással, vagy az, hogy kívülállóként más, hozzám hasonló kívülállók számára könyvet írok róla, hogy legalább nagyjából megtudják ők is, mi is az a rovásírás – mentes mindenféle politikai felhangtól, pláne ilyen vagy olyan ideológiáktól. Ugyanakkor nem árt tudni, hogy az ezzel foglalkozó (szak)irodalomban túltengenek az efféle eszmei körítések, intézmények, szervezetek és mindenekfölött ezek a túláradó ideológiák. Amelyek ilyen dús áradatban már rég túlhaladták azt a szintet, amit még normális pszichikummal be lehet fogadni.)

Ródd a jelet!

Az ember nevű élőlény ezen a bolygón már elég régóta kísérletezett azzal, hogy jeleket találjon ki és azokat valami módon megörökítse. Az egyik legrégibbnek egy körülbelül 30-35 ezer éves kőtáblát tartanak, amelyen valaki a szó szoros értelmében *kísérletezett.* A legkülönfélébb formájú, alakú, vonalvezetésű jeleket rótta rá. Egy ősember volt – ma visszamenőleg így nevezzük őket –, már nem a neandervölgyiek elmaradottabb, hanem a cromagnoniak fejlettebb csoportjából. Úgy tartja a tudomány, hogy ők voltak a mi őseink is.

Nos, ez az ember bizonyára ült egy szikladarab előtt és *valami arra késztette őt,* hogy egy éles kő hegyével ne csak karcolgassa a kőlapot, de jó mélyen bele is vésse a jeleket. A jeleket, amelyeket ő talált ki, ott és akkor. Csak sejthetjük, hogy többféle izgalom uralta ezt az ősünket. Egyfelől munkált benne egy homályos szándék, egy akarat, hogy jeleket találjon ki – ugyanakkor azt is élvezte, ha a már kigondolt jel a keze nyomán igazi alakot öltött, és megvalósult, hisz egy idő után ott volt előtte, belevésve, bele *róva* a kőlapba.

A manapság a Pont d'Arc-i barlangmúzeumban látható kőlap igen jelentős eredménye az emberi fejlődésnek. Ebben a barlangban valaha ősemberek éltek, aztán fizikailag elzáródott a barlang és csak a huszadik században fedezték fel, jutottak be. Több tízezer éven keresztül tehát senki sem járt ott, minden sötétben várakozott.

Ott várt tehát annak a valamikori felismerésnek a nyoma is, hogy már igen régen voltak emberek, akik próbálkoztak valamit – fogalmakat, szavakat, hangokat? – ábrázolni. Ez az „író-ember" tizenkét különféle „betűt" talált ki, nem tudni, mennyi idő alatt – lehet, hogy hetekbe, hónapokba került, de azt hiszem, sem ő, sem társai nem ügyeltek az idő múlására. Mi több, vannak jelei a kőlapon annak is, hogy az ismeretlen próbálta így vagy úgy összekapcsolni némelyik jelet egy-egy másikkal. Ez pedig már a mai írásmódokra utal.

Ez az ősünk elsősorban köröket rajzolt, némelyiket két merőleges vonással négy negyedre osztotta, azaz egy keresztet rajzolt a körbe. Vésett négyzeteket, ezek egy részét kettéválasztotta. Volt üres kör, félbeosztott kör, negyedelt kör, voltak egy hosszú vonalon keresztben rövidebb vonások, volt egyfajta „plusz-jel": +, és volt T-alakú jele is.

És miután volt egy jelkészlete, két vagy több jelet rakott egymás mellé vagy fölé, és azokat vonallal kapcsolta össze. Bizonyára így akart hangokból szavakat, vagy szó-jelekből mondatokat formálni – a nélkül persze, hogy ismerte volna ezeket a nyelvtani, nyelvészeti szakszavakat, fogalmakat. Ő csak a megérzéseit követhette.

Vaskos szakkönyvek oldalak százain át sorolják, milyen jeleket, „betűket" (ha ugyan azok voltak) hagytak az ősemberek a barlangrajzokon is. Igen, a legtöbbször mi laikusok észre sem vesszük, ha egy-egy album-kiadványt lapozgatunk, hogy az ott ábrázolt bölények, vadlovak és más állatok testén és teste mellett számos egyéb ábra, vonás, rajzolat jelenik meg. Azok a hozzáértők viszont, akik csak erre figyelnek, erre „vannak kihegyezve", úgy v éleked nek, hogy ezek minden esetben írásjelek, amelyek a kép mellett, attól függetlenül, vagy éppen azzal összefüggésben, még plusz jelentést is hordoznak. Csakugyan, ha az ember már ezzel a figyelmeztetéssel és tudással felvértezve szemléli meg ismét ezeket az ősemberi barlangfestményeket, csak azon csodálkozik: hogy-hogy nem látta a jeleket már a legelső alkalommal is..?

Ahogyan az emberiség haladt előre meglehetősen rögös és véres, akadályokkal nehezített útján, úgy lett az írás egyre fontosabb. Mivel könyvünk nem az írás általános kialakulásáról és annak elterjedtségéről-elterjedéséről

szól, hát ezeket a kérdéseket csak mintegy nyargalva érintjük, hogy aztán mihamarabb rátérhessünk a rovásírás ismertetésére.

Ám most még ott tartunk, hogy az ókori embereknek, kibontakozva a kezdetleges állapotból, még igen hosszú, fáradtságos utat kellett megtenniük ahhoz, hogy a fogalmak ábrázolása után a fogalmak sorozatából álló gondolatokat szintén valamilyen formában kifejezhessék. Amikor tehát az ember – mint Sebestyén Gyula írta több mint 100 évvel ezelőtt – az elröppenő beszédre és emlékezetre bízott gondolatok rögzítésének módját is megtalálja, akkor jut csak a birtokába egy igen jelentős találmánynak, lehetőségnek, kincsnek. Annak a művelődési tényezőnek, amit írásnak nevezünk. A mai emberek nagy többsége, főleg éppen azok, akik tudnak írni és olvasni, és ezt a képességüket szűntelenül használják is – ritkán gondolnak erre. Nincsenek tisztában azzal, milyen érték birtokába jutottak még gyermekkorukban, amikor megismerték a betűk értelmét.

Láttuk már, hogy az írás kezdetben inkább képírást, festést, ábrák ilyen-olyan módon történő rajzolását, azaz rögzítését jelentette. Számos ázsiai, főleg ural-altáji nép nyelve is árulkodik erről a folyamatról, mert az „írás" mint cselekvés jelzésére használt szavaik jobbára még ma is „festést", „tarkítást" is jelentenek egyben. Ismeretes tény, hogy a képírás, a hieroglifák, stb. akkor kezdtek egyszerűsödni, könnyen kezelhetővé válni, amikor már nem csak agyagtáblákra, épületek falaira és homlokzataira, oszlopokra kellett írni, hanem kis méretben papiruszra, pergamenre, papírra. Ide már nem illettek a sokszor csak jókora méretben megrajzolható vagy felfesthető képek, képes jelek. Itt már kisebb, könnyebben kezelhető, mégis jól látható jelekre, betűkre volt szükség. Köteteket lehetne írni arról, hogy a régi jelek hogyan alakultak át újjá, olykor nem kis társadalmi vagy egyházakon belüli konfliktusokat okozva, hogyan törődött bele egy, a „szent jelekhez" kapcsolódó és kötődő egyházi hierarchia abba, hogy a jelek ily módon eltörpüljenek és degradálódjanak – mármint a maradi felsőbbség értelmezése szerint. Mindenesetre nagyon tiszteletreméltó dolog, hogy minden körben és minden földrészen és égtájon akadtak emberek – egyre többen – akik nagy fantáziát láttak abban, hogy jeleket találjanak ki: vagyis hogy dolgozzanak az íráson. Nem csoda hát, hogy olyan sokféle írás alakult ki a Földön, annyiféle „ábécével" volt és van dolgunk. Bár ma, a huszonegyedik században már nyilvánvaló kezd lenni, hogy úgy igazából csak a latin betűs írás lesz a nagy túlélő, a többi lassú feledésre, és ennek következményeként mind ritkább használatra, majd halálra lesz (van) ítélve – ezt még kevesen látják be. Az ázsiai írások: kínai, japán, koreai, thai, mongol, tibeti, stb., de az arab írás sem fogja magát sokáig tartani az *internetes* világban. Bár kétségtelen, hogy agóniájuk elhúzódik majd, és talán látványos is lesz. De a globalizáció, azaz az emberiség túlélésének egyetlen igazi, és mindenki számára egyformán demokratikus esélye majd elrendezi ezt is.

„Ródd a jelet!" – és a jeleket rótták is, különféle alapanyagokra, eszközökkel, módokon és céllal. Amennyiben igaznak fogadjuk el a Biblia (azóta a tudomány és a logika által sokszor megcáfolt) történeteit, akkor bizony arra kell gondolnunk, hogy *maga az Isten is rótta a jeleket!* Merthogy Mózes második könyvében ezt olvashatjuk a Sinai-hegyről lehozott, tízparancsolatos kőtáblákkal kapcsolatban: „A táblák pedig Isten kezének csinálmányai valának, az írás is Isten írása vala, mely kimetszetett vala a táblákra" (32:16). Rovásnak tekinthetjük a kőbe metszést, a „kimetszést" is, természetesen.

Ha megpróbáljuk a rovásírást leválasztani az ősi írások történetéről, nem biztos, hogy sikerrel járunk. Őszintén szólva, nem is járhatunk. Ugyanis a rovásírás nem technikáját, hanem betűit, jeleit tekintve szintén valamikor a homályos múltban alakulhatott ki. A leginkább valószínű, hogy valahol Eurázsiában, vagy inkább Ázsiában. Csak hát itt bajban vagyunk, mert nem ismerjük a pontos eredethelyet – lehet, hogy ilyen nem is volt? Számos más, mai európai írás is eredt Ázsia területéről, vándorolt, eközben jelei hol megváltoztak, hol nem, és aztán pár ezer

év alatt meggyökeresedett, lám, egy másik kontinensen is. A legtöbbször maga a vándorlásnak indult nép hozta őket magával. Ilyen volt a Kaukázusból kiinduló jelsorozat, mondhatnám betűkészlet, amit a pelazgoktól vettek át a föníciaiak, a görögök, de az etruszkok is, és ennek egy részéből lett a latin írás.

Igazából az, amit a legszélesebb értelemben „rovásírásnak" neveznek, vagyis hogy a jeleket, betűket belerótták, belevésték bármilyen anyagba, elterjedt volt három-négy kontinensen (ha Amerikát is ideszámítjuk, ahol szintén találtak sziklafeliratokat), már ősidők óta működött, létezett, hatott. Ám mi a magyar „rovásra" gondolunk elsősorban, ennek története viszont éppen olyan homályos, mint az írásé általában.

Régi sajátosság, legalább száz-százötben éve írják és hirdetik a magyar (székely) rovásírás hívei, hogy ez az írás valaha a hunoké volt, és tőlük örököltük „mi, a hunok leszármazottai". Még soha senki nem tudta bebizonyítani, hogy a hun-magyar rokonság csakugyan több lenne egy szép legendánál, egy semmivel alá nem támasztott mondánál, hát bánjunk csínyján ezzel a rokonsággal és eredet-összefüggéssel. Mivel a rovásírás magyar hívei is érzik ezt az ellentmondást, eleve a politikának azon oldalán csoportosulnak – a jobbszélen –, ahol szavaikat nemhogy nem vonja kétségbe senki, de még egyet is értenek velük, sőt nézeteikért lelkesen ünneplik őket. És persze ez az az oldal, ahol a hazafias, vagy annak tűnő állításokat soha nem kell bizonyítani, egyszerűen elfogadják őket, mi több, lelkes ovációval nyugtázzák… Innen van az, hogy a rovásírással az utóbbi évtizedben a magyar sajtónak is az a része foglalkozott, amelyre a „jobboldali" szó még kevés is, sokkal inkább illene oda a „szélsőséges" kifejezés. Hiszen ezek a sajtótermékek, amellett, hogy mintegy magától értetődően felkarolják és „reklámozzák" a rovásírást, sok egyéb téren is rasszista, szupernacionalista fantazmagóriákat hirdetnek, azok mellett állnak ki. Sokak véleménye szerint a rovásírás sokkal többet érdemel ennél, és híveinek végre alaposabban meg kéne nézniök, kikkel állnak össze, el kéne feledniök ezeket a káros kapcsolatokat. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ezzel magának az ügynek ártanak a legtöbbet. Ne legyenek illúzióink: a társadalom nagy többsége sohasem vevő a szélsőséges politikai ideológiákra, így ha a rovásírás hívei mindig csak azon az oldalon lesznek, ott tartanak ki, bizony nem számíthatnak nagyobb, szélesebb ismertségre sem, nemhogy népszerűségre.

Ha így tennének és végre „kijönnének a napos oldalra" is, ahol minden jól meg van világítva, talán a tudományos élet képviselői is komolyabban vennék a rovással foglakozó kutatók sok esetben kétségtelenül érdekes megállapításait, netán felfedezéseit, mindenképpen véleményüket és állításaikat. Ezt különben még kifejtem részletesebben is a könyv utolsó fejezetében.

Mindenesetre hunok ide vagy oda, a szakkönyveket forgatva megerősödött a gyanúm, hogy ma már megállapíthatatlan, hol vette kezdetét az a rovásírás, amelyhez a magyart is csatlakoztatják. Igaz, a magyar-székely rovásírás legtöbb híve szerint ez egy önálló találmány volt, amely ráadásul megelőzött minden más írást is. A „baj" csak az, hogy másféle írások és nyelvek ismerői és barátai is ugyanezt állítják a sajátjukról. Szerte Európában és azon kívül más országokban, más nyelvterületeken is vannak olyan, jobbára idősebb férfiak, akik a saját nyelvüket állítják a világ középpontjába, esküsznek rá, hogy az övék volt az ősnyelv, minden nyelvek anyja és atyja. Halálos komolysággal mondják, és hiszik. Meg vannak győződve, hogy az ő népük volt a legősibb, és minden tudás tőlük ered. Márpedig ha így volt, akkor logikus, hogy a világ tőlük, az ő őseiktől tanult meg mindent, mert azok voltak a szépek, az okosak, a bölcsek és mindenkinél jobbak a világon… És ez kiterjed sok egyéb dologra is. Azoknak, akik nálunk kétségbeesett erőlködéssel megtettek már mindent, vagy annál is többet, hogy bebizonyítsák: Jézus nem volt zsidó, hanem akármi más nép hercegétől kezdve természetesen a magyarig – csak jelzem, hogy a közvéleménykutatások szerint három orosz polgárból kettő hiszi úgy, hogy Jézus Krisztus orosz volt. És ez nem vicc, ők ezt komolyan veszik, meg vannak győződve róla. És gondolom, nem kell

hozzátennem: mindazok, akik Jézus nem-zsidósága mellett teszik le a garast, és nyakatekert elméleteket gyártanak ennek „bizonyítására” – teszik ezt egy, csupán egyetlen okból: mert ők, bevallottan vagy sem, de antiszemiták, és nem bírják elviselni, hogy a keresztény vallás egyetlen igazi hőse is zsidó volt… Engem, mint katolikust, de nem hívőt persze ez csak mint társadalmi jelenség érdekel. Viszont ha a rovásírás hívei elszakadnának ezektől a „tudós uraktól”, és nem kötnék lovukat a más istállójába, azaz nem ragadnának le egyetlen politikai, ráadásul a társadalmi hasznosság szempontjából erősen kétes, sőt inkább ártalmas oldalon, valószínűleg sokat segíthetnének a rovás ügyének is. A társadalom egésze nyilván nyitottabban kezdené figyelni törekvéseiket, bizonyítékaikat, elméleteiket is több hajlandósággal és rokonszenvvel fogadná – mintsem így.
Hogy ennek mi köze van a rovásíráshoz? Elvileg nem lenne semmi köze, mégis van. Mint előbb már céloztam rá, a rovásírás ügye a huszonegyedik századi Magyarországon önhibáján kívül belekeveredett ebbe az ideológiai katyvaszba, átsodródott egy olyan politikai és elvi térségbe, amely nem a sajátja. És ha így fogalmaztam, akkor még finom és tapintatos voltam.

A „rovásírás” szó sokak számára eléggé megkülönböztető, sőt szinte pejoratív, lenéző, lekezelő már a hangzásában is. Valami olyasmit sugall, mintha ez az írás „nem rendes” írás lenne, valami más, valami kisebb értékű, alacsonyabb rendű, valami kevesebb, „hiszen >csak< rovásírás, ráadásul magyar” (Koricsánszky). Ugyanakkor tisztában vagyunk vele, hogy nincs más elnevezés, ami ennél találóbban adná vissza a fogalmat – és különben is, most már meg kell maradni mellette, nem tehetünk egyebet. A „merőkanalat”, vagy a „szabadságot” sem nevezhetjük hirtelen más szóval, mert már meggyökeresedtek – ahogyan a rovás, rovásírás is.
Persze nem árt tisztázni az alapfogalmakat. Igazából őseink nem beszéltek „rovásírásról”, hanem csak „rovást” emlegettek. A *róni* igéről és a belőle származó egyéb kifejezésekről sokat lehetne írni, majd még ejtünk róluk szót itt-ott. Már csak azért sem volt egyenértékű a „rovás” és az „írás”, mert a mai értelemben vett írást, azaz betűk *rovását* az előbbi szóval adták meg, a magyar „írás” kifejezés viszont – bármilyen meglepő is lehet ez egyeseknek a mai modern időkben – a *festést* jelentette. Igen a festést, azaz „képírást” – egy időben, és még nem is olyan rég, falun, vidéken. Erdélyben a festőt „képírónak” nevezték. Ne feledjük azt sem, hogy a népművészek – e már kihalóban lévő tevékenység értői – ma is azt mondják, hogy „írok egy mintát”, amikor például fűzött, hurkolt, stb. vonalakat, úgynevezett fonalmintákat festenek.
Vannak szerzők, akik inkább az „ómagyar írás” kifejezést használják, ami helyénvaló. A „rovásírás” ily módon ugyanis azt jelenti, hogy „írásírás”, azaz kétszer használjuk ugyanazt a fogalmat, persze fölöslegesen.
Már csak azért is furcsa lenne kijelenteni, hogy a rovás primitívebb, vagy bármilyen más tekintetben rosszabb, mint mondjuk a latin betűs, vagy a cirill betűs írás (vagy bármelyik másik, ismertebb), mert hiszen az írás szellemi tevékenység: a természetben nem lelhető fel egyetlen jel, betű sem csak úgy magában valahol, ahonnan azt „venni” lehetne. Ezt azért hangsúlyozom ilyen erősen – és tették ezt előttem mások is, természetesen éppen a rovás védelmében –, mert ily módon egyik írás egyetlen jelét sem vehették sehonnan készen. *Mindegyiket ki kellett találni!* Márpedig a jelek kitalálása, megalkotása, netán később művészi megtervezése is emberi tevékenység eredménye. Ilyen szempontból tehát mindegy, hogy egy föníciai vagy héber írásjelet, netán a thai „ábécé” egyik jelét vagy a Húsvét-szigeten az ősidőkben használt rongo-rongo írás valamelyik „betűjét” alkotom meg. Ahogyan nyelvek között sem lehet jobb vagy rosszabb csak önmagában, úgy az ábécék között sem lehet, nem is érdemes és nem bölcs dolog minőségi különbségeket keresni.